

ΣΤΟΥΣ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΕΣ

Όχι τὸ πούθε ἐργεστε νὰ κάμει
ἐδῶ κ' ἐμπρός τὴν τιμὴ σας, ἀλλὰ
τὸ πού πηγαίνετε
Also sprach Zarathustra.

Στὸν ἀριθμὸ 258 τοῦ «Νουμά», εἶχε δημοσι-
φεῖ μιὰ κριτικὴ τοῦ κ. Ἐρμονα γιὰ τὸ «Δωδεκά-
λογο τοῦ Γύφτου», ἡ ὁποία, ἂν ἐννόησα, — ἀνεξάρ-
τητα ἀπ' ὅσα σχετίζονται στενότερα μὲ τὸ ποίη-
μα — θέτει δύο θεωρίες. Α'. Μᾶς παρουσιάζει τὴ
μεγαλόφρονη ἀριστοκρατία ὡς δεῖγμα καλῆς διοίκη-
σης, ἀντίθετα πρὸς αἰτίς Σημιτικὲς ἰδέες ἀπολυταρ-
χικῆς δημοκρατίας». Β'. Ὑποστηρίζει ὅτι τὴν
ὀρθὴ ἀφ' ἑκείνη ἀντίληψη διοικήσεως, εἶχαν οἱ σκεδὸν ἀ-
μόλεφτοι ἀπὸ ξένη βία τὰ Ἄριοι κατακτητὲς καὶ
τὴν ἔχασαν μὲ τὸ νὰ τοὺς «μουλιάσει» ἡ «σάπια»
Ἀσία καὶ νὰ τοὺς «ζωχεριάσουν» οἱ κατακτημένοι
ντόπιοι. Ἐπιθυμοῦσα πρῶτα τὴ δέφτερη θεωρία νὰ
ἐξετάσουμε καὶ κατόπι νῆρθομε στὴν πρώτη ποὺ
μοῦ φαίνεται τώρα εἶναι ἡ σπουδαιότερη γιὰ μᾶς.

Ἡ ἀνθρωπολογία δὲν κτάρει ἀκόμα καλά νὰ
ξεχωρίσει τίς φυλές, καὶ τὰ ὄριά τους μένουσιν συγ-
χισμένα. Ὅμως θαρρῶ ὅλοι νὰ συμφώνησαν ὅτι ἀπὸ
τὸν ἀρχικὸ Ἄριο δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῆ γνήσιος τύ-
πος. Ἐνας Γάλλος ὁ κίντες Γκομπινὸ ἀσχολήθηκε
μὲ τὴν ἀνισότη τῶ φυλῶν καὶ τώρα τελεφαῖα
ἕνας Ἑγγλέζος (1) σ' ἕνα πολυζάκουστο βιβλίον Γερ-
μανικὰ γραμμένο ἔθεσε περίπου τὰ ἑξῆς: Οἱ φυλές
εἶναι ἄνιστες μεταξύ τους. Ὑπάρχουν ἀνώτερες καὶ
κατώτερες. Ἀνώτερη εἶναι ἡ Ἀριανικὴ, κ' ἐπειδὴ
ἀφ' ἑκείνη ἡ λέξις τίποτα δὲν ὀρίζει: σήμερα, ἡ Ἰνδο-
ευρωπαϊκὴ. Τὰ μεγαλότερα ἔργα γιὰ τὴν ἀνθρωπότη-
τα, ἀφ' ἑκείνη τὰ κάμει, τὰ κάμει καὶ θὰ τὰ κάμει — ἀρκεῖ
νὰ μὴ χαλαστεῖ τέλεια μὲ τὸ νὰ κατακτώνεται μὲ
κατώτερες φυλές. Μεγάλος τῆς ἐχτροῦ στάθηκαν
οἱ Σημιτικὲς βάρσες, ποὺ τίς ἐχτύπησαν διαδοχικὰ
Ἕλληνας καὶ Ρωμαῖοι. Μετὰ τὴ διασπορὰ ὅμως
καὶ μὲ τίς σοσιαλιστικὲς θεωρίας ποὺ ἀκολούθησαν
τὸ Χριστιανισμὸ (ἡ θρησκεία τῶν σκλαβῶν) ἀνακα-
τῶθηκαν οἱ φυλές (Völker chaos), καὶ τοῦτο ἔφερε
τὸ πείσιμο τοῦ Ἑλλήνο Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ὅσ-
τόσο ἔμεινε ἀπείραχτο τὸ ἔθος τῆς Ἰνδοευρωπαϊ-
κῆς φυλῆς — οἱ βόρειοι λαοὶ — Σλάβοι, Κέλτες, καὶ

(1) Chamberlain. Die Grundlagen des XIX Jahrhunderts.

εἶπα πὼς πάντα ἔχομε τὰ ἴδια, πὼς πάντα μου εἶ-
μαι ἀδύναμη καὶ ἀδύναμη, μὲ τὴ διαφορὰ ποὺ ἀρχί-
ζω καὶ τρώγω λιγὰκι: ἔσχα στο πρόγεμα ἕνα ψα-
ράκι καὶ τυρὶ κρέμα: τὸ βράδι θὰ πῶ μιὰ σούπα,
ἴσως τσιμπήσω καὶ τίποτις ἄλλο. Μοῦ πλένουνε τὴ
φούσκα τρεῖς φορές τὴ μέρα, μὲ τὴ βεντίζουνα, μὴ-
τε λόγος. Εἶμαι πάντα σιμὰ σας, γιατί σὰς ἀγα-
πῶ. Κατινούλα. Ὁ κ. Κούρης ἔρχεται ἄθρις στὶς
ἑξῆς. Ἀφέντη μου, νῆστε φτυχισμένους κ' ἔτσι θὰ μοῦ
δώσετε πιώτερη δύναμη.»

Ὁ κ. Κούρης εἶχε τὴν τέχνη καὶ τὸν τρόπο νὰ
μιλῇ στοὺς ἀρρώστους. Ἦρθε τόντις τὴν ἄλλη μέρα,
τὴ γλυκομάλλωσα, τῆς ἀναστύλωσα τὸ πεσμένο της
τὸ ἠθικό, τῆς διώρισε καὶ ὀρεχτικὰ καινούρια, μὰ πε-
ρίεργο ποὺ γιὰ τοὺς πόνους, μόνον ἀφοῦ παραπονήθη-
κε ἡ Κατινούλα, συλλογίστηκε νὰ τῆς συβουλέψῃ ἀ-
κόμη ἕνα πισώθετο καὶ τὸ πρῶτ, γιὰ νὰ εἶναι ἡσυχία
τίσσερεις πέντε ὥρες παραπάνω κάθε μέρα. Ὅπως καὶ
ἂν εἶναι, τῆς φέλεσε ἡ βίβλιτα: «Μὴ σὰς μέλη, ἐ-
γραφε τοῦ Ἀντρέα, γλήγορα θὰ εἶμαι πιὸ δυνατὴ,
δὲ θέλω νὰ ποθαῖρῶ, ἡ φούσκα μου εἶναι ποὺ μὲ
κάνει νεβρική καὶ μοῦ σηκώνει τὸ κουράγιο.» Τὸ
κουράγιο τὴν ἀβριανή, πῆγε ὅλο του πῶ πέρα γιὰ
πέρα: τὸ σαλαπάτησε, τὸ χάλασε ὁ πόνος ὁ δει-

Γερμανοὶ, ποὺ ὅλους μαζί ὁ γραφιάς γιὰ συντομία
ὀνομάζει Γερμανοὺς (ὄχι Deutschen, ἀλλὰ Ger-
manen). Στὸ βιβλίον του προσπαθεῖ νὰ ποδείξει τὴν
ἐκπολιτιστικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἰνδοευρωπαϊῶν ἐν γένει,
καὶ ὑποστηρίζει πὼς μεταξύ τους ἰδιαίτερα διακρί-
νονται οἱ Σλαβο Κελτο-Γερμανοὶ. Γιὰ νὰ τοὺς ξε-
χωρίσει καὶ νὰ δείξει τὴν ὑπεροχὴ τους, φέρνει τὰ
σωματικὰ χαρακτηριστικὰ, καὶ ἐξετάζει τὴν ἱ-
στορία. Τὴν ἱστορία ὅμως, ὅπως θέλει ὁ καθένας
τὴ βλέπει καὶ εἶναι σ' ὅλους, ἀνεξαιρέτως, ἀδύ-
νατο νὰ τὴ γνωρίσουν θετικὰ (2).

Τοῦτο τὸ βιβλίον διαβάστηκε. Πολλοὶ ἀναγνώ-
στες ἀγανάχτησαν, πολλοὶ ἐνουσιάζστηκαν. Μερικοὶ
φρόνιμοι κράτησαν τὴν κρίση τους νὰ ἐξετάσουν κα-
λύτερα, ἀπόρησαν ὅμως γιὰ τὴ μεγάλη μεροληψία
τοῦ γραφιά. «Πὼς — τοῦ εἶπαν — τοὺς Κινέζους, μὲ
τὸ μεγάλο τους πολιτισμὸ, γιὰ κατώτερος τοὺς
ἔχεις; Καὶ περιμέναν τὴν ἀφιξὴ τοῦ Χριστοῦ γιὰ
νὰ ποχτήσουν συνειδητὴ ἱστορία;» Ἀρκετὲς τέτοιες
ἐρώτησεις ἐθύμωσαν τὸ γραφιά.

Ὅστόσο ἡ ἐπιστήμη πῆρε νὰ ἐξετάσει τὸ πρᾶ-
μα. Περιορίστηκε στὴν Ἑβρώπη καὶ χωρίσε τίς φυ-
λές τῆς σὲ τρεῖς κατηγορίας. 1. Οἱ Germanen
(κατακτητὲς): Ἐαυτοὶ, ὑψηλοὶ, δολιχοκέφαλοι, μα-
κροπρόσωποι, γαλανομάτες (3). 2. Οἱ Ἀλπίνοι:
στρογγυλοκέφαλοι, χαμαιπρόσωποι, κοντοὶ, μελαχι-
νοὶ, μαυρομάτες. 3. Οἱ Μεσόγειοι: δολιχοκέφαλοι,
μακροπρόσωποι, κοντοὶ, μελαχινοὶ, μαυρομάτες.
Μερικοὶ ὑποστήριξαν πὼς οἱ στρογγυλοκέφαλοι ἔχουν
πιώτερο μυαλὸ ἀπὸ τοὺς δολιχοκέφαλους καὶ πὼς
εἶναι ἐκπολιτιστὲς πρώτης γραμμῆς. Ὁ Τσάμπερ-
λαιν λέει πὼς ὁ νεώτερος πολιτισμὸς δὲν ὀφείλεται
σὲ ἀναγέννηση τοῦ ἀρχαίου, παρὰ εἶναι δημιούρ-
γημα τῶν Σλαβο-Κελτο Γερμανῶν, καὶ πὼς ἡ
Ἰταλικὴ ἀνθισθὴ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἂν δὲν εἶχαν
εἰσβάλῃ οἱ Germanen. Τελεφαῖως, ἕνας θέλησε
νὰ ἐξετάσει τὸ πρᾶμα σιμώτερα καὶ ἀπόδειξε πὼς
ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ἑβρώπης εἶταν ζανθιά. Ἐ-
πειδὴ ὅμως ἡ ἀριστοκρατία μπορεῖ νὰ στῆθηκε μὲ

(2) Ὁ γραφιάς μὲ τὸ μῖσος του γιὰ τοὺς Σημιτικὲς
προσπαθεῖ νὰ ποδείξει πὼς ὁ Χριστὸς δὲν εἶταν Ἰουδαῖος
παρὰ Ἰνδοευρωπαϊκός. Καὶ ἄλλος τὸ προσεπάθησε πρῶτα.

(3) Ὁ Τσάμπερλαιν παρατηρεῖ μὲ λύπη του πὼς ἡ δια-
λεχτὴ ἀφ' ἑκείνη φυλὴ τείνει νὰ μολερεῖται καὶ πὼς ἐνῶ ἄλ-
λοτες εἶταν πολλοὶ δολιχοκέφαλοι τώρα εἶναι λίγοι, πρὸ
πάντων μεταξύ τῶν Ρώσων ποὺ γι' ἀφ' ἑκείνη, λέει, δὲν παρα-
βάλλονται μὲ τοὺς ἀρχικοὺς Σλάβους, γνήσιοι Germanen.

τὴ δύναμη τοῦ σπαθιοῦ, ποὺ δὲν τοῦ ἀρκεῖ, ἀπό-
δειξε πὼς οἱ μεγάλοι τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας,
ἀπὸ τὴν ἀναγέννηση ὄχι τὰ σήμερα, εἶσαν Germa-
nen: τέτοιος ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος, ὁ Ραφαῆλος, Να-
πολέων, Λαμαρτίνος κ. κ. κ. κ. Συνέθηκε ὅμως
ὅτι στοὺς τόσους βρέθηκαν πλείστοι κοντοὶ, ἡ μελα-
χινοὶ, ἡ βοαχυκέφαλοι κ. κ. Τοὺς καταλόγισαν καὶ
ἀφ' ἑκείνη λέγοντας: ἀρκεῖ ἕνας κοντὸς μελαχινοὺς νὰ
χει ἀνιχτόχρωμα μάτι καὶ θὰ πῆ πὼς ἔχει αἷμα
Germanen, γι' ἀφ' ἑκείνη εἶναι μεγάλος. Ἡ ἀρκεῖ ἕνας
μαυρομάτης νὰ εἶναι ὑψηλὸς δολιχοκέφαλος κ. κ.

Ἀφ' ἑκείνη εἶναι οἱ θεωρίες μὲ τίς ὁποῖες παίζουσι οἱ
Γερμανοὶ, καὶ μὲ τέτοιου εἴδους παιχνίδια ἀσχολή-
θηκαν ὅλοι οἱ λαοὶ ὅταν εἶταν στὴν ἀκμὴ τῆς δύνα-
μῆς τους. Ἐνας θυμίζει ἐπίκαιρα ὅτι καὶ κάποιος
ἀρχαῖος Ἕλληνας σάστισε μὲ τὸ μεγαλεῖο τῶ Ρω-
μαίων, κ' ἔλεγε πὼς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι βάρβαροι,
παρὰ πρέπει ἀπὸ Ἕλληνας νὰ καταγονται ἀλλιῶς
δὲ θὰ εἶταν ἄθροισμα. Καὶ κάποιος Ἀλπίνος ἀπο-
φασισε νὰ βγάλῃ καὶ ἀφ' ἑκείνη βιβλίον νὰ ποδείξει πὼς
οἱ Germanen εἶναι ἀνίκανοι ἄλλο νὰ κάμουν παρὰ
σὰ βάρβαροι νὰ καταστρέφουν (4). Πὼς ὅσοι ἀπ' ἑ-
κείνη φάνηκαν μεγάλοι τὸ χρωστοῦν στὸ ἀλπίνικο
(sic) αἷμα. Τέτοιος ὁ στρογγυλοκέφαλος καὶ χα-
μαιπρόσωπος Beethoven: τέτοιος ὁ κοντὸς Wa-
gner, καὶ ὁ στρογγυλοκέφαλος, Ranf κ. κ.

Τώρα ἂς ἐξετάσουμε ἂν τέτοιες θεωρίες μπο-
ροῦν νὰ βοηθήσουν στὴν Ἀναγέννηση ΜΑΣ ποὺ ὅλοι
ποθοῦμε. Ὁλοσγῶ πὼς ὁ σφοδρὸς ἀντισημιτισμὸς
τοῦ κ. Τσάμπερλαιν δὲ μὲ πείθει καὶ πιώτερη ἐχ-
τίμηση ἔχω γιὰ τοὺς Ἀραβες (Σημιτικὲς) ὀχτροὺς
τῶ Βυζαντινῶν — τῶν ὁποίων οἱ ἐμῆριδες, καὶ λε-
βεντιὰ (5) εἶχαν, καὶ ποιητὲς νὰ ὑποστηρίξουν ἡ-
ξεραν καὶ στὴ μεγαλοφροσύνη ἴσως ξεπερνοῦσαν τοὺς
Βυζαντ. — παρὰ γιὰ τοὺς Σλάβους (ἐκείνη τὴν ἐ-
ποχὴ γνήσιους Germanen) ποὺ εἶχαν μύτες καὶ
ἀφ' ἑκείνη ἀπὸ θηριώδη, καὶ ὅλο τὸ ἐμπόριο τῶ σκλα-
βῶν στὴ Μεσόγειο ἔκκαναν, πωλῶντας δικούς καὶ ξέ-
νους, ἐξ οὗ ἡ λέξις «σκλαβῶν» (slavi). Ἀφ' ἑκείνη ὅ-
μως εἶναι ἀτομικὴ ἀντίληψη καὶ ἂς παραδεχτοῦμε
μὲ τὸν κ. Ἐρμονα πὼς οἱ Σημιτικὲς καὶ ἡ «σάπια»

(4) Βλ. Γόθους, Βανταλοὺς, Σταβροβόρους, Σλάβους
ποὺ ἔσφαζαν καὶ καταστρέφον τοὺς ἡσυχούς πληθυσμούς τῆς
Βυζαντινῆς ἀφροκρατίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ ἄλλων τόπων.

(5) Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ περιφρονοῦμε οὔτε ἄτομα οὔτε
λαοὺς. Μὴ ξεχνῶμε πὼς καὶ ὁ ΔΙΕΓΕΝΗΣ Ἀχιλλεὺς εἶχε
Ἀραβικὸ αἷμα στὶς φλέβες του.

νός: «Ὁ κ. Κούρης ὁ ἴδιος τὸ μολογοῦτε πὼς ἡ θέ-
ση μου βέβαια καὶ περιφρονη δὲν εἶναι, δὲν εἶναι γιὰ
νὰ διασπείραξῃ κανένας: εἶπε ὅμως πὼς δὲν πρέπει
ἔτσι νὰ μοῦ φέγγῃ τὸ κουράγιο, πὼς ἂν τὸ χᾶσω,
τοῦ κάκου ὅσα κάμουνε καὶ ὅτι κάμουνε, πὼς ἂν δὲν
τοὺς βοηθήσω καὶ γώ, θάρρησήθῃ θάρρησήθῃ ὡς ποὺ νὰ
γυιάνω. Ἀφέντη μου, ἐγὼ τοῦ ἀποκρίθηκα πὼς τώ-
ρα πῶ νὰ πεθάνω θέλω, πὼς ἀρκετὰ πόφερα, πὼς
δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ, κ' ἔκλαιγα ἐνῶ τοῦ τῆλεγα.
— «Αἰ! λοιπὸν ἀφοῦ τὸ θέλεις, μοῦ ἀπαντᾷ, εἶλα νὰ
σὲ βρίζουμε ὄχι ἀπὸ τὸ πρᾶθυρο. Ἐτσι τελειώνεις
πιὸ γλήγορα.» Μ' ἔκανε καὶ γέλασα μέσα μέσα
στὰ δάκρυα. — «Ὁχι, ὄχι! τοῦ λέω, ἀφ' ἑκείνη ποτέ
μου δὲ θὰ τὸ κάμω.» «Τὸ ἔξερα, μοῦ λέει σοβα-
ρὰ σοβαρὰ, καὶ θὰ πῆ πὼς θέλεις τὴν γιαντρεῖα σου.
Ἐπειτα, κοίταξε καὶ τί ἀφεντικὰ μάλαμα ποὺ ἔ-
χεις» γιατί τοῦ εἶχα πῆ πρῶτα πὼς δὲν εἶναι τὰ
κάμα γιὰ τὸν ἀφέντη, καὶ ἄλλα νὰ κάμω δὲν μπορῶ
ἀφ' ἑκείνη σου, ζακολουθεῖ, ἀφεντικὰ δὲν εἶναι, εἶ-
ναι φίλοι γιὰ σένα εἶναι γιὰ σένα γονιοί.» Τώρα,
εἶμαι φτυχισμένη, γιατί πουθενὰ δὲν πονῶ. Μόνον ποὺ
εἶμαι πολὺ ἀδύνατη. Κοιμοῦμαι χωρὶς πόνους: σὰν
ζυπνῶ μονάχα, εἶμαι ὅλη τρεμάμενη καὶ ὅλη σπα-
σμένη. Τὸ νερό, ἐδῶ καὶ πολλὰς μέρες, καθαρὸ κα-

θαρό, καὶ ὄμοιο ζυμῶσο. Ἀγαπητὴ μου ἀφέντη, καὶ
σεῖς, Κυρία μου, θὰ τὸ καταλάβετε, δὲν εἶναι ἀλή-
θεια: πὼς ἀπὸ τὸν πόνον, ἀπὸ τὸ βάσανον τὸ φριχτὸ
τῆς φούσκα, ἔχασα πῶ τὰ θάρρη μου καὶ τὴν πο-
μονή μου καὶ τὰ εἶπα ὅσα εἶδατε. Νὰ μὲ συμπαθᾷ-
τε, ἀφέντη Πρέπει νὰ ξεράτε κιόλας πὼς ἀναγκά-
ζομαι νὰ τὰ λέω στοὺς γιαντροὺς, νὰ τοὺς λέω πὼς
δὲν μπορῶ πῶ νὰ βραστῶ, ἀναγκάζομαι νὰ σωνά-
ζω καὶ νὰ κλαίω, γιὰ νὰ βρῶνε στὸ τέλος νὰ μοῦ
δώσουνε κανένα μαλακωτικὸ ἢ νεκρωτικὸ, ποὺ μὴν
ὄντας γιαντρός, δὲν μπορῶ ἐνοσεῖται νὰ τὰν καλύψω
μοναχὴ μου. Ὅλα τώρα παρασμένα. Εἶμαι σηκωμέ-
νη, καθησμενη στὴν τολθρόνα μου. Ὅχι ἀκόμη τρα-
γουδοῦνε τὰ πουλάκια, γιατί σήμερις εἶτανε ἡ μέρα
θεόγλυκη καὶ ὁ ἥλιος ὄρθιος. Ὅλους σὰς καταρῶ
καὶ μάλιστα τὸν ἄγγελόν μου ποὺ μὲ τὴν καλὴ του
τὴν κίνα, μὲ τὰ ριλιόκια του, μὲ γιάτρεψε καὶ ἀπὸ
μακριὰ. Ὁ κ. Κούρης μοῦ διώρισε κ' ἕνα γιαντρικὸ
γιὰ νὰ κάμω σάλιο.»

Δὲν ἔξερε ὁ Ἀντρέας τί νὰ στοχαστῇ, πὼς νὰ
τῆς στείλῃ μ' ἕνα τελέγχαρο, σ' ἕνα πλίκον μέσα,
τὴν ψυχὴν του, γιὰ νὰ μὴν ἀπελπιζέται, γιὰ νὰ μὴ
γυρέθῃ θάνατο ἡ Κατινούλα. Ὁ ἀρρώστος ποὺ θέλει
νὰ πεθάνῃ δὲν εἶναι γιὰ νὰ ζήτῃ. Τὸ κατεχε ὁ Ἀν-

Ἄσπια μὰς «μουλιασαν». Τέτοιοι γινήκαμε καὶ εἴμαστε. Ἐμποροῦμε ναοιζοῦμε τὶς φλέβες μας νὰ βγάλουμε τὸ κακὸ αἷμα; Ἄν ναι! ἸΣΩΣ ἐβγαίνει ὠφέλεια ἀπὸ τὶς θεωρίες. Ἄν ὄχι! ὅμως; Δὲν εἶναι καλύτερα νὰ ζητάσουμε ἄλλα μέσα πού θὰ μὰς βγάλουν ἀπὸ τὸν ὕπνο μας;

Καὶ τώρα ἐρχομαι ἐπὶ τὴν δέυτερην θεωρίαν. Καὶ ἄλλοι φορὰ ἀπαντώντας σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ. Θεοτόκη ὁ κ. Ἐρμονας εἶχε ὑποστηρίξει πὼς οἱ πολλοὶ ἐλεφτεριεῖς μὰς ἐβλάψαν. Καὶ τώρα μὰς λέει πὼς ἡ ἀπολυταρχικὴ δημοκρατία ζωχέριασε τοὺς μεγαλόφρονες ἀριστοκράτες κ' ἔφερε τὸν ζεπεσμό. Ἀφτὸ τὸ παράδειγμα ἐπαναλήφθηκε συχνὰ καὶ μολονότι μποροῦσαν πολλοὶ αἰτίες γι' αὐτὸ νὰ βρεθοῦν, ἄς πάρουμε ὅποιες θέλει ὁ κ. Ἐρμονας. Θάρρῶ πὼς ὅλοι μποροῦμε νὰ παραδεχθῶμε πὼς τώρα οἱ Ἰντοεβρωπαῖκοι λαοὶ ζητοῦν, μὲ τὸ σοσιαλιστικὸ κίνημα, νὰ λύσουν τὸ κοινωνικὸ ζήτημα—ὡς κ' ἡ συντηρητικὴ Ἀγγλία, ἡ φεουδαλικὴ Γερμανία(6), κ' ἡ ὀπισθοδρομικὴ Ρουσία (Gsrmanen). Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκεῖ βαδίζουμε; γιὰτὶ νὰ μὴ γυρέψουμε τὸν τρόπο νὰ ἐδραιώσουμε «μεγαλόφρονα» λαὸ πού νὰ σταθῆ βᾶση γιὰ τὸν νέο μας πολιτισμὸ; Ὁμολογῶ πὼς ἡ ἀτομικὴ μου ἀγάπη στὸ λαὸ πᾶσι καὶ ἀφτὸν εἰδομαί. Κι ἂν ὅμως ἔχω ἄδικο; τί νὰ τὴν κάνουμε τὴν «μεγαλόφρονα» ἀριστοκρατία ἀφτὸ τὴν ζωχέριαζον καὶ ἀφίνει πίσω τῆς σάπιους λαοὺς; Τελεφεταῖα ὁ κ. Ντέλος δημοσίεψε στὸ Νουμά (ἀρ. 257) ἓνα ἄρθρο λαμπρὸ καὶ λογικὸ πού θῆξιζε νὰ λοχριαστέι. Προσοχὴ μὴ εἶ νέοι τῆς ἐρχόμενης γενεᾶς κατακυλῆσουν ἀπὸ ποιητὲς σὲ στιχοπλόκους, δηλαδὴ φουσκομένους τεμπέληδες. Ἡ ἀληθινὴ ποίηση εἶναι ὄχι μόνον χρήσιμη, μὰ ἀπαραίτητη ἀνάγκη. Ὡστε οἱ γνήσιοι καλλιτέχνες θὰ ὑπάρξουν, καὶ ἀφτοὶ γεννοῦν καινούριους κόσμους, μορφῶν καινούριες συνειδήσεις, ὅπως βαθυστόχαστα μὰς λέει ὁ κ. Ἐρμονας στὸ τόσο ὁμορφοδουλεμένο ἄρθρο του. Μὰ νὰ φοβοῦμαστε κάθε τεχνητὴ ἀτμόσφαιρα πού θὰ μποροῦσε νὰ πιέσει τὴ νεολαία. Κλαιγόμεστε γιὰ τὴν κυβέρνησιν, πού δὲ μὰς φροντίζει. Ὅμως τὰ κλάμματα ταπεινῶν κ' ἐγὼ λέω πὼς ἀρετὴ εἶναι σεβασμὸς στὸ ἄτομο σου ὅποιος λαὸς εἶναι δυσχερῆστῆς μὲ τὴν κυβέρνησίν του ἔχει δύο τρόπους νὰ τὴ διορθώσει. Ἡ πετᾶ μπόμπες, σὰ τὴν Ρουσία, ἢ δπου ἀντιπροσωπῆται, φροντίζει μόνος του νὰ διορθωθῆ ἀφτὸ εἶναι ἕνα μὲ

(6) Ἀφτοὶ μάλιστα οἱ δύο λαοὶ εἶναι ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ μεγάλου κινήματος.

τὴν κυβέρνησίν του. Τῆς δημοτικῆς πρώτο καλὸ εἶναι πού μὰς βάζει στὰ χίρια τὸ μοναδικὸ ὄργανο γιὰ νὰ συνεννοηθῶμε μὲ τὸ λαὸ. Μὲ τὴ δημοτικὴ μόνον μποροῦσαμε νὰ ζυπητήσουμε τὰ πλῆθια (ἐργάτες τῶν πόλεων, χωριάτες, κλπ.) νὰ βρίζουμε καινούρια προγράμματα, καινούριες ἠθικὲς, καινούριες ἰδέες. Νὰ τοὺς δείξουμε τὴ θεϊκὴ ἐλεφτερία τῆς ἀληθινῆς ζήσης. Νὰ τοὺς ἀνυψώσουμε τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα πού πρέπει νὰ εἶναι ἕνα. Ποιὸς τῆς ἀριστοκρατίας μὰς μίλησε τοῦ λαοῦ; Ποιὸς δημοτικιστὴς, γιὰ τρούς, τεχνίτες, ἐπιστήμονες κάθε λογῆς, συνάρπαξε ὁ ἅγιος φανατισμὸς νὰνυψώσουν τὴν ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ θέσιν τῶν ταπεινωμένων; Ἀφτοὶ οἱ ταπεινοὶ θὰ σταθοῦν ἢ βᾶση στὰ μελλούμενα, ὅπως σταθῆσαν ἡ μοναχὴ βᾶση στὰ περασμένα, ἀντίθετα πρὸς τοὺς «Βυζαντινοὺς σοφοὺς» πού τραβήχτηκαν ἀκρῶν τῶν ἀρχαίων τὰ βιβλία καὶ βραχία σταμνιά γιομάτα μὲ τὴν στάχτη τῶν προγόνων.

29 Σεπτ. 1907. Τὶς προηγούμενες γραμμὲς εἶχα γράψει, ἄμα ἔλθω τὸ Νουμά καὶ ὅταν τὶς ξαναδύασα μού φάνηκε πὼς περιέχουν μιὰν ἀντίφασιν καὶ γι' αὐτὸ τὶς πέταξα σ' ἕνα σερτάρι. Ὡς τόσο κάποιος μὲ παρακίνησε νὰ τὶς στείλω, καὶ ἀφτὸ γράφηκαν σὰς τὶς στέλνω καὶ ὅ, τι θέλετε κάμετέ τις. Ἡ ἀντίφασιν εἶναι ἡ ἀκόλουθη πού ἐκόμα πρὸ φανερὴ γίνηκε ἀφτὸ ἐδιὰβασα τὸ λαμπρότατο ἄρθρο τοῦ κ. Σκληροῦ (Νουμάς ἀρ. 260). Ἀφ' ἑνὸς πᾶρκαδέχομαι πὼς οἱ θεωρίες καὶ ἀκαδημαϊκὲς συζητήσεις εἶναι ἄχρηστες καὶ πὼς ἔργα χρειάζονται, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀράδιασα κάμποσες συμβουλές. Καὶ πράγματι οἱ ἀρηνητικὲς συμβουλές εἶναι παντοῦ σκεδὸν ἄκαρπες, σ' ἕμᾶς ὅμως βλαβερές, γιὰτὶ μὰς ξέμαθαν ἀπὸ τὰ κινήματα καὶ τὴν ἐφύνη τους. Πρέπει τὶς ἰδέες νὰ μετατρέψουμε σὲ πράξεις: wie denn alles Treorisieren auf mangel oder stockung von Produktionskraft Rindeutet. (Goethe). Ὡστε μὴτε παράπονα, μὴτε θεωρίες χρειάζονται παρά καλοσυνειδήτητα ἔργα καὶ μ' ἀφτὸ τὸν τρόπο μποροῦσε ὅλοι στὸν κύκλο μας νὰ συντείνουμε ἐπὶ τὴν μεγάλην μεταλλαγὴν. Καὶ τὰ λόγια τοῦ κ. Σκληροῦ δὲν εἶναι οὔτε θεωρίες οὔτε ἀρηνητικὲς συμβουλές παρά ἀνοίγουν κάτι καινούριον ἐπὶ τὴν δόξασιν μας: Νὰ μωρφώσουμε «μεγαλόφρονα» λαὸ!

Μόναχο.

ΜΑΡΚΟΣ Σ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

20 λεπτὰ τὸ φύλλο λεπτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στὰ κίεσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ἐθν. Τραπεζῆς Ἰπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ὁδὸς Σταθίου, ἀντικρὸ ἐπὶ Βουλῆ). Στὸ Βόλο βιβλιοπωλεῖο Χριστοπούλου.

Ἡ συντρομὴ πλεονεκεῖται μὲ προστά κ' εἶναι ἐνδὸς χρόνου πάντα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Γιὰτὶ βρίζει ὁ Μεσσαζέρης.—Ὁ ἱερός πόλεμος τοῦ Χατζηδάκη.—Ξανθόπουλος, Βίχτωρ Οὐγκώ, Δημητρακόπουλος καὶ Σία—Τὸ γράμμα τοῦ Ροσεμῶρ—Θολωμένος δολιχόντας.

ΚΑΙΡΟΣ πᾶ νὰ μαθευτῆ γιὰτὶ βρίζει ὁ Μεσσαζέρης τὸν Ψυχάκη Νὰ σὰς τὸ ποίημα. Γιὰτὶ ἀπὸ τὸν περασμένο Δεκέβρη ἔκοψε ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις τὴν συντρομὴν τῆς ἐπὶ «Messager de Athènes». Ἄν ἐξακολουθοῦσε ἡ συντρομὴ, ὁ Μεσσαζέρης δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ βροῖσει ἕναν καθηγητὴ τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστημίου, γιὰτὶ τοῦ Γάλλου ἑνοῦς δὲν τὸ χωρεῖ πὼς μπορεῖ νὰ βρίζεται ἕνας ὑπάλληλος, ἕνας καθηγητῆς, ἐπὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν τὸν τὴν τιμὴν καὶ νὰ πληρώνεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἴδιαν ἢ γιερμερίδα πού τὸν βρίζει. Νὰ, καὶ ὁ λόγος πὸς μπορεῖ νᾶναι βέβαιος ὁ κ. Στεφανόπουλος (ὅσον τὴν ἐρασίην θυγατρὶ τοῦ Τζοβάνη) πὼς τὸν κόμισον νὰ γαλάσῃ δὲ θὰ ξανατάξει πᾶ μολοῦτο ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν. Πῆγε ὁ ἑρῆμος γιὰ μαλλί καὶ βροῖσει κοινωμενός. Πῆγε δηλ. νὰ λάψει τὸν Ψυχάκη ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ παύτηκε ἡ ἀφεντιά του. Μὲ τὶς ἐργεῖες του.

*

ΤΙΝ ΤΑΧΤΙΚΗ τοῦ Μεσσαζέρη ἀκολουθεῖ, φαίνεται, καὶ ὁ Χατζηδάκης. Ἄν ὁ ἀγαθὸς Μεσσαζέρης βάλῃ καὶ πᾶσι ἕναν καθηγητὴ τοῦ Γαλλικοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Χατζηδάκης (ἢ Χατζηδάκης καὶ Κασσιδάκης, κατὰ Πάλλην) δουλεύει στὰ γεμάτα νὰ πᾶσι δύο Γερμανοὺς καθηγητάδες, τὸν Krumbacher καὶ τὸν Brugmann. Στὸ διευθυντὴ τοῦ

τρίας καὶ τοῦ σαλέβανε τὰ μυαλά. Πὼς νὰ βαστάξῃ κιόλας κανεὶς μὲ τέτοιους ἀπάνταστους πόνους; Ξαναπιάσανε τὴν ἀβριανή, πέμπτη, ὀχτῶ τοῦ Φλεβάρη «Ἐκεῖ πού εἶπα λιγάκι νὰναπαφτῶ, ὕστερις ἀπὸ ἕναν πόνον πού μού συνέβησε τῆριστερό μου τὸ πλεθρὸ, νὰ πού νιώθω ξαφνικὰ κ' ἕναν ἀντίχτυπον ἐπὶ τὴν φούσκα ἢ φούσκα μου πονεῖ, μού πονεῖ τρομακτικὰ. Ἡ Βιχτώρια πονοῦσε μόνον πού μ' ἔβλεπε νὰ πονῶ ἐπὶ τὴν πλαγινὴν τὴν κάμαρα, μιὰ κυρία πού δὲν εἶναι ἀρρώστη, ἐκλαιγε κ' ἐκλαιγε ποτάμια, μόνον πού μ' ἄκουγε νὰ πονῶ. Ἡ Βιχτώρια μὲ θερμοπαρκαλοῦσε νὰ τὴν ἀφήσω νὰ μού κάμῃ μιὰν ὑδροκεντιὰ μορφίνα δὲν ἤθελα, μὰ ὕστερις ἀπὸ μιστὴ ὥρα, τὴν ἀφήσα νὰ μὲ κεντῆσῃ μιὰ σταλούλα. Κι ἀμέσως, κατόπι ἀπὸ πέντε λεπτά, ἔπαψε ὁ πόνος καὶ ἡσύχασα. Ὁ κ. Σεβιδᾶς εἶταν ἐπὶ τὴν Κλινικὴν, μὰ τοῦ μήνησα πὼς εἶμουν ἀκόμη κουρασμένη ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς τοὺς πόνους, πὼς κοιμῶμουν κιόλας. Τότες τὸν ἄκουσα πού ἐφραβε καὶ νὰ σὰς πῶ, γάρηκα, γιὰτὶ βαρέθηκα πᾶ τὶς βιζιτες μιὰ φορὰ. Ἐφραγα τὸ μεσημέρι ἕνα λαβράκι μεγαλοῦτσικο, μὲ δύο μπανάνας· ψωμί, δὲν ξέρω γιὰ ποῖο λόγο, δὲν μπορῶ νὰ φάω δὲν μπορεῖ νὰ περάσῃ τὸ στόμα μου κ' ἡ γλώσσα μού καίει. Ἀπόψε θὰ φάω μιὰ καλὴ σού-

πα ριδί. Ἡ φούσκα μου βρίσκεται πάντα ἐπὶ τὸ ἴδιον σημείον. Ναι, νὰ κάμουμε κουράγιο, σίγουρον, ἐπειδὴ πρέπει.»

Τὴν περασκέθῃ, ἑννιά, δὲν πόνεσε, σημαντικὰ δηλαδὴ, κ' ἡ νύχτα στάθηκε καλὴ. Βοηθούσανε, ἔπως τοῦ ἔγραφε, καὶ τὰ διάφορα ναρκωτικὰ πού τῆς δίνανε. Τὸ σάββατον, δέκα, βγήκανε ξαφνικὰ ἐπὶ τὸ λαμὸ τῆς καὶ πρὸς τὸ λάουγγα τῆς ἄφραζε, πού μεγάλο πρᾶμα δὲν εἶναι, μὰ πού ἐπὶ τὴν κατάστασίν τῆς φανερόνουνε γενικὴ καχεξία καὶ τὶς ἔχουνε γιὰ κακὸ σημάδι. Μ' ἕνα λόγο, ἀφραζε πού τὴν παραδέρνανε ἄγριοι πόνου, κιντύνεθε καὶ πάλαι σοβαρὰ τὸ παιδί. Τὴν κεριακὴν, ἑντεκα, ἔφραζε ὁ Ἀντρέας.

Ὁ Ἀντρέας εἶδε μὲ τὰ μάτια του, ἄκουσε μὲ τὰ φτία του. Πόνεσε ὁ δύστυχος, ἐκλαψε ὁ δύστυχος περισσότερο παρά πού ἐκλαιγε ἢ γειτόνισσα καὶ πού πονοῦσε ἡ νοσοκόμα. Σὲ τί κατάντια τὴν ἔβρισκε τὴν Κατινούλα του! Τί τοῦ τὴν κάμανε ἐπὶ τὸ Μπ... τὸ καταραμένο! Τὸ πρόσωπὸ τῆς πάντα τὸ ἴδιον, ἀρρώστια λὲς καὶ δὲν εἶδεινε καμιά, δὲν ἔγραφε ἀρρώστια μὲ τὰ ζωηρὰ τῆς τὰ μάβρα μάτια, μὲ τὴν πρόθυμη, τὴν γελαστὴν ἔκφρασίν τῆς. Μὰ γιὰ νὰ τὴ σηκώσῃ ἀπὸ τὸ κρεβάτι, νὰ τὴν νύσῃ, νὰ τὴν καθίσῃ ἐπὶ τὴν πολθρόνα τῆς, χρειάζοτανε προσοχὴ,

χρειάζοτανε καιρὸς, χρειάζοτανε περιποίησις, σὰ νὰ φοβόστανε κάθε στιγμὴ καὶ σὲ κάθε κινήμα τῆς, μὴπως καὶ σπᾶσῃ. Τὴν πᾶγαινε πᾶσι ἐπὶ τὴν καμερὴν του, ἐπὶ τὸν νοῦμερον πέντε, ἀπὸ τὴν πόρτα πού χῶριζε τὶς δύο κάμαρες καὶ πού τὴν ἀφίνει ἀνοικτὴ ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ νὰ μπεινοβγαίνῃ σὲ ἀνάγκη τὴν ἐβαζε ἀντικρὸν του, κοντὰ ἐπὶ τὴν τζιμνιὰ, ὅπου ὅμως νὰ κατασταλάξῃ ἐπὶ τὴν πολθρόνα τῆς, νὰ στρωθῇ, ἔπρεπε ὁ Ἀντρέας νὰ τὴ βαστᾶ καὶ λίγο λίγο νὰ τὴ χαμηλάνῃ, μὴν τύχῃ καὶ μὲ τὸ παραμικρὸν παραστράτημα ἢ φούσκα δαιμονιστῆ. Ὅταν τὸ κατῶθωνε, ἀγάλλια γάλλια, σὰ νᾶγγιζε πεταλούδα, νὰ τὴν ἀκουμπήσῃ πᾶ ἐπὶ τὴν θέσιν τῆς, ἀρχίζε γλυκὰ γλυκὰ τὶς κουβέντες, τῆς ἔπιανε τὸ χέρι, τῆς τὸ χᾶδεβε, κάποτες τὴν κοίταζε ἐπὶ τὰ μάτια καὶ τὰ δάκρυα στάζανε ἐπὶ τὰ μάγουλά του Περτέργο πού τοῦ ἀφέντη τὰ δάκρυα, τοῦ φίλου τῆς, δὲν τὴ λυπίζανε τὴν Κατινούλα, δὲν τὴν σταναχωροῦσανε· θαρρῶ μάλιστα πὼς τῆς κάμανε μεγάλο καλὸ· ἔβλεπε τὴν ἀφοσίωσιν, ἔβλεπε ἴσως καὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ἀγάπην πού ἀγνωρᾶ τῆς μέσα τῆς εἶχε καὶ πού ἀναγάλλιαζε ἡ ψυχὴ τῆς, ὅσον τὴν ἐννοίωθε ἐπὶ Ἀντρας. Εἶτανε τὸ ἴδιον αἰσθημα, γεννημένο ἐπὶ ἴδια περιστατικὰ, ἐπὶ τοὺς ἴδιους καιροὺς, καὶ τῶ δυνῶ τους τὸ